

REPERELE POLITICE ORIENTATE SPRE PREVENIREA ȘI COMBATERICA OBEZITĂȚII ÎN RÂNDUL POPULAȚIEI

Olga CERNELEV¹,

Laboratorul științific Sănătatea Copiilor și Adolescenților,
Centrul Național de Sănătate Publică

Summary

Political landmarks for prevention and fighting obesity among population

National and international policies on non-communicable diseases including obesity are geared toward improving health and reducing the burden of diseases and risk factors through an efficient health management and better governance. In this context, the review of the literature is describing the aspects of European and national policies aimed to support actions concerning health and welfare at governmental and societal levels.

Keywords: *obesity, legal framework, nutrition, physical activity*

Резюме

Политические ориентиры для профилактики и борьбы с ожирением среди населения

Национальная и международная политика неинфекционных заболеваний, включая ожирение, направлены на улучшение состояния здоровья и уменьшение бремени болезней и факторов риска путем более эффективно-го управления здравоохранением. В этом контексте, этот обзор литературы подробно описывает аспекты европейской и национальной политики, направленной на поддержку действий в отношении уровня здоровья и благосостояния государства и общества.

Ключевые слова: *ожирение, правовая база, питание, физическая активность*

Introducere

Una dintre cele mai alarmante boli ale secolului XXI este obezitatea. În prezent, se constată o tendință de creștere cu caracter epidemic a frecvenței supraponderabilității și obezității, atât în rândul adulților, cât și la copii.

La nivel mondial, excesul de greutate a ajuns să afecteze aproximativ 170 de milioane de copii cu vârsta sub 18 ani, iar cel puțin 2,8 milioane de adulți decedază în fiecare an ca urmare a faptului că sunt supraponderali sau obezi. Conform datelor Organizației Mondiale a Sănătății (OMS), în 2014, peste 1,9 miliarde de adulți erau supraponderali la nivel mondial, dintre care mai mult de 600 de milioane erau obezi. Experții OMS presupun că, la finele anului

2030, numărul de persoane cu supraponderabilitate și obezitate se va dubla. Astfel, 89% dintre bărbații irlandezi "ar urma să fie" supraponderali către anul 2030, în comparație cu anul 2010, când au fost înregistrați 74%. În rândul femeilor irlandeze, proporția celor supraponderale va crește de la 57% în 2010 la 85% în 2030 (dintre care 57% obeze).

De asemenea, previziunile sunt destul de alarmante și pentru Marea Britanie, cu 33% dintre femei obeze în anul 2030, în comparație cu 2010 – 26%, precum și cu 36% dintre bărbați față de 26% în anul 2010. Grecia, Spania, Suedia și Republica Cehă vor înregistra, la rândul lor, creșteri semnificative ale numărului de adulți obezi. În Grecia, spre exemplu, proporția de bărbați și de femei care vor suferi de obezitate ar urma să se dubleze, de la 20% în 2010 la circa 40% în 2030, în timp ce în Spania, proporția de bărbați obezi ar urma să crească de la 19% la 36% în aceeași perioadă. Doar în câteva țări rata de obezitate și supraponderabilitate va rămâne la același nivel sau va scădea. Una dintre acestea este Olanda, unde doar 8% dintre bărbați vor fi obezi în 2030, față de 10% în anul 2010 [20].

În Republica Moldova, rezultatele studiului STEPS de evaluare a factorilor de risc pentru dezvoltarea bolilor netransmisibile, desfășurat în anul 2013, demonstrează că procentul persoanelor supraponderale și obeze este echivalent cu 55,9%. Femeile prevalează în categoria celor obezi – 28,5%, în comparație cu bărbații – 17,8 % [9].

Astfel, această situație alarmantă, prezentă atât la nivel internațional, cât și la nivel național, necesită implementarea unui cadru legislativ ce va contribui la menținerea sănătății și la reducerea obezității și a factorilor de risc ale acesteia prin implicarea individului și a întregii societăți în vederea unor practici de sănătate cu impact durabil.

Materiale și metode

Prezenta analiză a literaturii conturează particularitățile politicilor elaborate la nivelele internațional și național în domeniul bolilor netransmisibile legate de nutriție, printre care și obezitatea. În acest context, a fost efectuat un studiu retrospectiv al actelor legislative și normative adoptate de Uniunea Europeană și Republica Moldova din anul 2004 și până în prezent. Au fost utilizate următoarele metode: istorică, bibliografică, analitică și comparativă.

Rezultate obținute

Pentru reducerea poverii obezității și a complicațiilor generate de această boală netransmisibilă, la nivelele internațional și național au fost elaborate o serie de politici. Astfel, în anul 2004, Adunarea Mondială a Sănătății a adoptat *Strategia Globală privind*

Dieta, Activitatea Fizică și Sănătatea. Scopul acestei strategii constă în a promova și a proteja starea de sănătate a populației prin desfășurarea unor acțiuni durabile la nivelele individual, de comunitate, național și global, care, fiind coroborate, vor contribui la reducerea bolilor și a ratelor de deces legate de alimentația irațională și inactivitatea fizică. Strategia nominalizată accentuează necesitatea limitării consumului de grăsimi saturate, de acizi grași trans, de sare și zaharuri și a creșterii consumului de fructe și legume, precum și a nivelului de activitate fizică în rândul populației [12, 19].

În anul 2006, Comitetul Regional pentru Europa al Organizației Mondiale a Sănătății a adoptat o strategie comprehensivă de prevenire și control al bolilor netransmisibile, la cea de-a 56-a sesiune, Rezoluția EUR/RC56/R2. Rezoluția menționată a fost răspunsul OMS specific Regiunii Europene la Strategia Globală de Prevenire și Control al Bolilor Netransmisibile, adoptată de către Adunarea Mondială a Sănătății în anul 2000 [8].

De asemenea, în noiembrie 2006, Oficiul Regional al OMS pentru Europa a organizat la Istanbul, Turcia, Conferința Ministerială Europeană de Combatere a Obezității, ca răspuns la epidemia de obezitate, în cadrul căreia a participat un grup larg de experți în domeniile de sănătate publică și nutriție. Participanții au semnat Carta Europeană de Combatere a Obezității, prin care statele-membre s-au angajat să-și fortifice eforturile în lupta cu obezitatea și să plaseze obezitatea drept povară pentru sănătatea publică pe un loc înalt în agenda politică.

Strategia are la bază inițiativele Comisiei, în special Platforma Uniunii Europene pentru acțiuni în domeniul nutriției și activității fizice și Cartea verde *Promovarea dietei sănătoase și a activității fizice: dimensiunea europeană de prevenire a supraponderabilității, obezității și bolilor cronice*. Printre mesajele-cheie emise în documentul intitulat *Provocarea Obezității în Regiunea Europeană a OMS și Strategiile de Răspuns* se regăsește acela precum că strategiile de sănătate publică pentru prevenirea obezității ar trebui să se adreseze la nivel individual, comunitar, politic prin intermediul unor grupuri-țintă (de exemplu: copii, adolescenți, gravide și persoane cu venituri scăzute); al unor așezări (căminul, școala, locul de muncă, sectoarele comerciale și medicale) și unor abordări (de exemplu: educație, dezvoltare comunitară, folosirea mass-mediei și schimbarea mediului, a politicii și a infrastructurii) [1].

În anul 2007, al 57-lea Comitet Regional a adoptat Planul European de Acțiuni în Domeniul Alimentației și Nutriției pentru anii 2007-2012 (Rezoluția EUR/RC/57/R4). Acest plan a stabilit un șir de acțiuni de îmbunătățire a nutriției și a siguranței alimentelor. În acest context, statele-membre au fost chemate să

elaboreze, să implementeze și să guverneze politici în domeniul nutriției și alimentației [4].

Deoarece strategiile de marketing aplicate de către companiile producătoare de produse alimentare nerecomandate, precum și de băuturi nealcoolice îndulcite, reprezintă unul dintre factorii de risc pentru apariția și dezvoltarea obezității în rândul copiilor și adolescenților, în anul 2010, Adunarea Mondială a Sănătății a adoptat un șir de recomandări privind marketingul alimentelor și al băuturilor nealcoolice îndulcite pentru copii, susținute ulterior de cadrul de implementare a acestor recomandări [13].

În anul 2011 a fost adoptat Planul de Acțiune privind Implementarea Strategiei Europene pentru Prevenirea și Controlul Bolilor Netransmisibile, care acoperă perioada 2012-2016. Planul are la bază un proces de consultare, care a avut loc în rândul oficialilor de nivel înalt și a identificat domeniile de acțiune specifice care urmează a fi implementate de către statele-membre, de OMS și de părțile interesate, dintre care: managementul bolilor netransmisibile, reorientarea serviciilor de sănătate, promovarea sănătății și prevenirea bolilor, întărirea supravegherii, monitorizării, evaluării și cercetării.

De asemenea, Planul de Acțiune se axează pe 5 intervenții prioritare: reducerea conținutului de sare în alimente; eliminarea grăsimilor trans; utilizarea unor măsuri fiscale și reglarea marketingului pentru promovarea obiceiurilor alimentare sănătoase; depistarea timpurie a cancerului; evaluarea și managementul riscului cardiometabolic. Obiectivul Planului de Acțiune este clar: evitarea deceselor premature și reducerea poverii provocate de bolile netransmisibile prin acțiune integrată, îmbunătățirea calității vieții și aducerea speranței de viață la un nivel echitabil în cadrul și între statele-membre ale Uniunii Europene [17].

În cadrul Conferinței Ministeriale Mondiale privind stilul de viață sănătos și controlul bolilor netransmisibile, care a avut loc în aprilie 2011, a fost adoptată Declarația de la Moscova prin Rezoluția WHA64.11. S-au luat în considerare acțiunile recomandate privind reducerea consumului de sare și de grăsimi trans, precum și limitarea expunerii copiilor la publicitatea produselor cu conținut înalt de grăsimi saturate, zaharuri și sare. Acest eveniment a fost urmat, în septembrie 2011, de reuniunea de nivel înalt la Națiunile Unite privind bolile netransmisibile, care a aprobat declarația politică a Reuniunii de nivel înalt a Adunării Generale privind prevenirea și controlul bolilor netransmisibile, adoptată ulterior la sesiunea a 66-a a Adunării Mondiale a Sănătății [15].

În septembrie 2012, Comitetul Regional al OMS pentru Europa, în cadrul sesiunii a 62-a, a adoptat cadrul nou al politicii europene de sănătate - Sănă-

tatea 2020. Sănătatea 2020 este destinată să susțină acțiuni în cadrul Guvernului și al societății pentru îmbunătățirea semnificativă a sănătății și a bunăstării populației, reducerii inegalităților în sănătate, fortificării sănătății publice și asigurării unor sisteme de sănătate centrate pe oameni, care sunt universale, echitabile, durabile și de calitate înaltă [18].

În perioada 4-5 iulie 2013, la Viena (Austria) s-a desfășurat Conferința Ministerială europeană a OMS privind Nutriția și Bolile Netransmisibile în contextul Sănătății 2020. *Declarația de la Viena* exprimă necesitatea acțiunilor de prevenire a supraponderabilității, obezității și subnutriției și a intervenției asupra factorilor de risc ale acestora. Declarația subliniază îngrijorarea unanimă asupra efectelor negative ale obezității în rândul copiilor și conține 5 domenii prioritare de acțiuni: crearea unui mediu alimentar sănătos și încurajarea activității fizice pentru toate grupurile populaționale; promovarea beneficiului alimentației sănătoase pe parcursul vieții, în special pentru grupurile vulnerabile; fortificarea sistemelor de sănătate în vederea promovării sănătății și asigurării serviciilor pentru bolile netransmisibile; susținerea supravegherii, monitorizării, evaluării și cercetării în domeniul statutului nutrițional și comportamentului alimentar al populației; fortificarea administrării alianțelor și a rețelelor și abilitarea comunităților să participe în activitățile de promovare a sănătății și de prevenire a bolilor [16].

În Republica Moldova, obezitatea și factorii de risc ai acesteia sunt monitorizați prin intermediul următoarelor politici.

- *Politica Națională de Sănătate a Republicii Moldova pentru anii 2007-2021*, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 886 din 6 august 2007, la elaborarea căreia s-au luat în considerare principiile Politicii Organizației Mondiale a Sănătății *Sănătate pentru toți* în Regiunea Europeană, prevederile Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului, adoptate în cadrul ONU, și ale Planului de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, art. 2, care prevede „fortificarea continuă a sănătății populației și redresării situației economico-sociale din țară” [5].

- *Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice* nr. 10 din 3 februarie 2009 [Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 67, art. 38 (3)], care prevede că controlul obezității se va realiza prin: 1) modificarea determinantilor sociali, economici și de mediu în stilul de viață; 2) reducerea consumului de produse alimentare cu densitate energetică ridicată, condiționată de grăsimi, zahăr și sare, dar sărace în nutrimente; 5) asigurarea unei alimentații adecvate în instituțiile preșcolare, cele de învățământ general și superior; 6) asigurarea accesului populației la produsele alimentare sănătoase, în special la fructe și legume [2].

- *Strategia privind prevenirea și controlul bolilor netransmisibile pentru anii 2012-2020*, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 82 din 12 aprilie 2012 [Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 126-129, art. 412], elaborată în corespundere cu prevederile Strategiei globale de prevenire și control al bolilor netransmisibile, adoptată în mai 2000 la cea de-a 53-a sesiune a Adunării Mondiale a Sănătății (Rezoluția WHA53.17), ale Rezoluției Comitetului Regional pentru Europa al Organizației Mondiale a Sănătății din septembrie 2006 (EUR/RC56/R2) privind prevenirea și controlul bolilor netransmisibile în regiunea europeană a OMS și ale Strategiei globale privind alimentația, activitatea fizică și sănătatea, adoptată în mai 2004 la cea de-a 57-a sesiune a Adunării Mondiale a Sănătății (Rezoluția WHA57.17), art. 27, care prevede următoarele obiective generale: (1) dezvoltarea unui cadru național multisectorial pentru prevenirea și controlul bolilor netransmisibile; (2) desfășurarea în toate ramurile economiei naționale a acțiunilor de prevenire a factorilor de risc ai bolilor netransmisibile și a determinantilor acestora prin reducerea impactului lor asupra sănătății; (4) reducerea cu 17% a mortalității cauzate de bolile netransmisibile ce pot fi prevenite; art. 28 (5) – realizarea unor intervenții rentabile și generatoare de economii, inclusiv aplicarea Cartei europene pentru combaterea obezității, promovarea alimentației sănătoase și facilitarea accesului la aceasta [11].

- *Ordinul nr. 904 Privind aprobarea listei produselor alimentare nerecomandate preșcolarelor și elevilor* din 27.09.2012 [Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 205-207, art. 1136], elaborat în baza Legii României nr. 123/2008 pentru o alimentație sănătoasă în unitățile de învățământ preuniversitare (Monitorul Oficial al României, partea I, adoptată de Parlamentul României), prevăzut în scopul asigurării sănătății nutriționale, promovării cunoștințelor și formării deprinderilor de alimentație rațională, reducerii consumului de produse alimentare cu valoare energetică ridicată, condiționată de grăsimi și zahăr, dar sărace în nutrimente, și pentru asigurarea accesului copiilor la produse alimentare sănătoase [3].

- *Recomandările metodice privind organizarea alimentației echilibrate în instituțiile pentru copii*, aprobate prin Hotărârea Consiliului de Experți al MS RM din 05.09.2013, proces-verbal nr. 3, elaborate în baza *Food and nutrition policy for schools. Programme for Nutrition and Food security*, WHO Regional Office for Europe, Copenhagen, 2006, care servesc drept conduită în respectarea principiilor și legităților de alimentație echilibrată pentru copiii și adolescenții din instituțiile de învățământ [7].

- *Strategia Națională de Sănătate Publică pentru anii 2014-2020*, aprobată prin Hotărârea Gu-

vernului nr. 1032 din 20.12.2013 [Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 304-310, art. 1139], elaborată în baza Politicii-cadru a Organizației Mondiale a Sănătății *Sănătatea 2020*, art. 79, care prevede următoarele obiective specifice: (3) asigurarea protecției sănătății prin eficientizarea controlului factorilor de risc comportamentali; (4) adoptarea unor comportamente sănătoase de către populație prin implementarea măsurilor eficiente și coordonate de către diferite sectoare la nivelele național și local; (5) reducerea poverii bolilor netransmisibile prin diminuarea factorilor de risc; art. 99 (1), care prevede perfecționarea cadrului legal în domeniul prevenirii și controlului bolilor netransmisibile, inclusiv controlul factorilor de risc, asigurând o abordare generică și integrată a măsurilor de intervenție [10].

- *Programul național în domeniul alimentației și nutriției pentru anii 2014-2020*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 730 din 08.09.2014 prevede reducerea poverii morbidității și a dezabilității prevenibile și a mortalității premature evitabile din cauza bolilor netransmisibile legate de dietă, subnutriție și deficiențele nutriționale. Acest program constă dintr-un șir de obiective orientate spre prevenirea apariției și dezvoltării supraponderabilității și obezității, precum și a altor boli netransmisibile legate de nutriție: instituirea, către anul 2016, a unei administrări adecvate în domeniul sănătății nutriționale și asigurarea funcționării durabile a acesteia; creșterea, către anul 2020, a proporției alăptării exclusive în primele 6 luni de viață până la 60% și a mediane duratei alăptării până la cel puțin 4 luni; reducerea expunerii la factorii de risc determinați de inegalitate și nutriționali modificabili pentru bolile netransmisibile, subnutriție și deficiențele de micronutrimente prin crearea, către anul 2020, a mediului care promovează sănătatea nutrițională în 80% din instituțiile de învățământ, 70% din spitale și 30% din locurile de muncă; reducerea, către anul 2020, în comparație cu anul 2014, a consumului de grăsimi saturate, zaharuri adăugate, acizi grași trans, sodiu; zero creștere în prevalența obezității la copii și adulți; reorientarea sistemului de sănătate în vederea abordării prevenirii și controlului bolilor netransmisibile legate de dietă, subnutriției și a deficiențelor de micronutrimente prin servicii de asistență medicală primară, orientate spre populație și acoperire universală; creșterea, până în 2020, a nivelului de cunoștințe al populației în domeniul alimentației sănătoase până la cel puțin 50%; fortificarea supravegherii, monitorizării, evaluării și cercetării în domeniul sănătății nutriționale, statutului nutrițional și a determinantelor care le influențează, precum și a tendințelor lor [6].

Concluzii

1. Această trecere în revistă a literaturii prezintă prevederile cadrului legislativ ce pot servi în calitate de instrument de reducere a nivelului de morbiditate și mortalitate în rândul populației prin bolile netransmisibile legate de nutriție, printre care și obezitatea, sporirii speranței de viață și a calității vieții în rândul populației.

2. În ultimii ani, Republica Moldova a făcut pași importanți în direcția ajustării cadrului legislativ național la cel al Uniunii Europene. În acest context, legislația privind bolile netransmisibile urmărește să poziționeze prevenirea obezității și a factorilor de risc ale acesteia drept una din prioritățile sistemelor de sănătate.

3. Legislația internațională și cea națională asigură condițiile necesare pentru reducerea poverii bolilor netransmisibile legate de dietă, printre care și obezitatea. Pentru atingerea scopului menționat, este necesară implicarea tuturor actorilor din domeniile: sănătății publice, agriculturii, educației, economiei, precum și a organizațiilor neguvernamentale, a populației etc.

Bibliografie

1. CARTEA ALBĂ. *Strategie pentru Europa privind problemele de sănătate legate de alimentație, excesul de greutate și obezitate*. Bruxelles, 30.5.2007. COM (2007) 279 final
2. Legea nr. 10 din 3 februarie 2009 *privind supravegherea de stat a sănătății publice*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 67.
3. Ordinul nr. 904 *privind aprobarea listei produselor alimentare nerecomandate preșcolărilor și elevilor* din 27.09.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 205-207, art. 1136.
4. *Planul European de Acțiuni în domeniul Alimentației și Nutriției pentru anii 2007-2012* (Rezoluția EUR/RC/57/R4).
5. *Politica Națională de Sănătate a Republicii Moldova pentru anii 2007-2021*, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 886 din 6 august 2007.
6. *Programul național în domeniul alimentației și nutriției pentru anii 2014-2020*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 730 din 08.09.2014.
7. *Recomandări metodice privind organizarea alimentației echilibrate în instituțiile pentru copii*, aprobate prin Hotărârea Consiliului de Experti al MS al RM din 05.09.2013.
8. Rezoluția Comitetului Regional al OMS pentru Europa din septembrie 2006 (EUR/RC56/R2) *Privind prevenirea și controlul bolilor netransmisibile în regiunea europeană a OMS*.
9. STEPS: *Studiul național transversal privind factorii de risc pentru bolile netransmisibile*. 2013.
10. *Strategia națională de sănătate publică pentru anii 2014-2020*, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1032 din 20.12.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 304-310, art. 1139.
11. *Strategia privind prevenirea și controlul bolilor ne-*

- transmisibile pentru anii 2012-2020, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 82 din 12 aprilie 2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 126-129, art. 412.*
12. WHO. *Global Strategy on diet, physical activity and Health.*
 13. WHO. *Set of recommendations on the marketing of foods and non-alcoholic beverages to children, 2010.*
 14. WHO. *Childhood obesity, a set of tools for member states, p. 11-12.*
 15. http://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA64/A64_R11-en.pdf
 16. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/234381/Vienna-Declaration-on-Nutrition-and-Noncommunicable-Diseases-in-the-Context-of-Health-2020-Eng.pdf?ua=1
 17. http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/147729/wd12E_NCDs_111360_revision.pdf?ua=1
 18. http://www.ms.gov.md/sites/default/files/health2020_rom.pdf
 19. http://www.who.int/dietphysicalactivity/strategy/eb11344/strategy_english_web.pdf
 20. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs311/en/>

Olga Cernelev, cercet. științ. stagiar, doctorandă,
Centrul Național de Sănătate Publică,
Tel: 022 574 607; mob.: +373 79719740
E-mail: o.cernelev@cnspl.md